

PIER PAOLO PASOLINI

POVESTEA UNUI ZBOR COSMIC

Ați visat vreodată că zburăți în cosmos și că priviți în jos, de la înălțimea Lunii sau a lui Marte? - Incepu, cu o certă agresivitate, cel de-al patrulea povestitor; și făcând să-i străfulgere o lumină ironică din ochiul holbat, continuă: Eu, da. Am visat. Impresia pe care am avut-o a rămas vie și perfectă în mine. Este ca și cum aș fi zburat cu adevărat în cosmos.

Vă veți întreba dacă, nu cumva, cu acest preambul, sunt pe cale să încep o istorisire științifico-fantastică. Ei bine, nu. Nu aș face-o niciodată. Mă gândesc că este imposibil pentru un povestitor să clădească pe experiențe nepetrecute în realitate. Ceea ce mă apucă să vă relatez privește prezentul. Este vorba, asta da, de o istorioară ușorică și un pic fadă. Dar povestitorul nostru, aici, sau e capricios sau nu e. Pe lângă aceasta, nu aș putea să fiu, prin firea mea, decât manierist. Așadar, istorisirea mea se bazează pe o experiență avută în vis. Dacă nu aș fi visat că fac un zbor cosmic, niciodată nu mi-ar fi trecut prin minte să v-o spun pe aceasta; care, tocmai de așa ceva vorbește. Cât despre rest, și el este în întregime bazat pe experiențe reale, cum o să vedeți. Dar am să v-o istorisesc cochetând (de ce, tot la sfârșit o să vedeți). Ține de cochetăria mea narativă de anonim să inventez, de la un capăt la altul, numele personajelor. Într-un asemenea caz, un pic de umor - sau să spunem chiar și o glumă nesărată - nu strică: intră în marele sistem al stranieții. Gata. Istorisirea mea începe în interiorul unei nave spațiale. Văzută de pe suprafața Pământului, o astfel de navă spațială ar putea fi luată drept o farfurie zburătoare. Dar forma sa nu e circulară: mai curând, sferică. Și e așa, pentru că se rotește vertiginos, cu o viteză pentru care numai matematicienii dețin terminologia <...> care să exprime, nici într-un caz eu -, sferă care văzută de departe apare turtită ca un disc. Înăuntrul sferei care se învârteste cu o astfel de viteză, supranaturală, ca să zicem așa, se află o altă sferă, cu doar câțiva milimetri mai mică. Această sferă este perfect imobilă; suspendată în interiorul sferei externe care se rotește, mișcându-se nebunește prin spațiile cosmosului. Nava a plecat de câteva minute de la xxx xxx și se găsește deja la câteva sute de kilometri de suprafața terestră. Exact la înălțimea de la care am primit pământul în visul meu. Acum, viteza sferei externe e într-atât de mare, încât, practic, aceasta pare să se volatilizeze și devine transparentă; astfel de la hubloul sferei interne - imobilă - se poate privi comod afară. Terra este acolo, dedesubt. În fundul tenebrei cosmosului: zăgăzită într-un indigo celest. I se vede chipul binecunoscut: masa Franței, cele două peninsule, cea a Spaniei și cea a Italiei, cu dezarmanta sa formă de cizmă etc. Dar totul, văzut efectiv, într-un zbor adevărat, la distanța aceea mai mult decât amețitoare, terifiantă, apare emoționant și misterios. Foarte rapid, Pământul dispăre și nu rămâne decât hăul profund, fără viață. Și asta am visat-o, am trăit-o perfect în vis. [...]

Vă voi da, în acest moment, o simplă serie de informații. Și - din motive întemeiate pe care o să le înțelegeți la sfârșit -, pe cât posibil, obiective și inexpresive.

Această navă spațială, atât de diferită de navele spațiale pe care am fost obișnuiți să le vedem în ultimii ani, nu era de producție publică, ci de producție particulară. Gigantul efort tehnologic, implicând în același timp munca aproape în "echipă" a câtorva sute de mii de oameni și a câtorva duzini de industrii, nu fusese susținut de Stat. El fusese susținut de o mare Societate: cum ar fi ITT, de exemplu, și numesc ITT **pour cause**. Chestiunea nu a fost făcută cunoscută; dar încă din primii ani în care statul a [monopolizat] construcția de nave spațiale, multe societăți private au protestat, cerând să le fie acordat dreptul la "spațiul cosmic". Și pentru că solicitarea era perfect dramatică, un astfel de "drept" le-a fost permis. După cum nu i se poate interzice nimănui să construiască automobile, aeroplane sau nave, ori să fondeze un ziar sau să instaleze un transmisor de televiziune. Opinia publică, repet, a fost ținută în neștiință. De altfel, se credea că acordarea dreptului la spațiul cosmic nu ar fi putut să fie decât platonice. Cu toate acestea, n-a fost așa, chiar dacă - după cum vom

vedea - există obișnuitele motive întemeiate pentru a crede că societatea particulară care construisese nava noastră spațială nu a fost cu totul străină de Stat. Oricum, ceva era sigur: minunea tehnică pe care o reprezenta nava spațială, care acum naviga prin spațiile cosmice, era, în același timp, dominată de două forțe sau de două puteri. Era o navă ambiguă, echivocă. În ea trăia o dihotomie dramatică. Conflictul între interesele opuse ale celor două puteri care conduseseră proiectul și construcția nu era mai puțin violent, pentru că era ascuns. Fie că aceste două puteri fuseseră constituite de Stat, pe de o parte, și de o Societate particulară, pe de alta; fie de două Societăți private concurente; sau de două grupuri diverse de acționari din aceeași Societate, într-o luptă până la ultima picătură de sânge pentru putere; ori, în sfârșit, de o forță de ordine, națională, împotriva unei puteri subversive (...) străine - eu n-o știu. Sau, cel puțin, pentru moment, prefer să spun că n-o cunosc, făcând astfel, din voi, la urmă, colaboratorii mei.

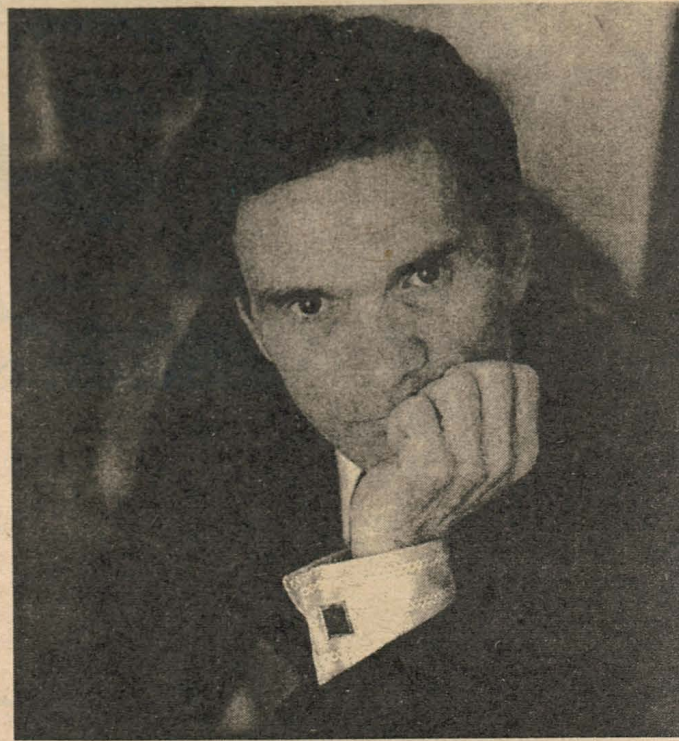
O observație, înainte de a trece la alte informații (observație datorată optimismului - un pic manierist, repet - al celui care povestește <...>). Spionii sunt întotdeauna mai curând ridicoli: nu numai în ficțiune, ci și în realitate. Când într-un ziar citești că a fost arestat un spion adevărat și i se vede fotografia, te simți, în general, cuprins de o intimă și irezistibilă ilaritate. Spionul este comic. Probabil, pentru că e constrâns să joace teatru. El trebuie să interpreteze, să spunem, rolul unui baronet sau al unui maior al armatei britanice. Dar un baronet sau un maior al armatei britanice - care în sine sunt deja destul de comici - devin comici la modul irezistibil **dacă sunt contrafăcuți**.

Într-adevăr, în rolul său, spionul nu poate să inventeze, pentru că trebuie să imite. Prin urmare, nu poate decât să fie, în mod exagerat, figura (perfect conformistă, corectă și doar, poate, un pic originală) care se prefacă că este. Comicul e, apoi, și mai puternic și vizibil când, la sfârșit, spionul este demascat. Copiii care nu știu încă să vorbească scot primele răsete veritabile când cineva se ascunde și, după aceea, se arată. Recunoașterea unei persoane este paradigma dintâi a oricărei ilarități.

Dar să continuăm cu informațiile. Cele două forțe sau puteri, care constituie dualismul navei noastre spațiale, sunt, cum am văzut, în luptă. Cea care va învinge (adică va deveni stăpâna absolută a navei spațiale și a tot ceea ce prin mijlocirea unei astfel de nave poate fi obținut) va ajunge, practic, și stăpâna Statului. Pentru că, după calculele făcute de experți, ea ar ajunge, obiectiv, cu mult să depășească disponibilitatea financiară a Statului. Care, deci, ar cădea automat în mâinile sale. În orice caz, ar fi vorba de instapănirea unei părți asupra a tot. În funcție de eventualitățile pe care vi le-am prezentat mai sus, așadar, am avea: întâi, o Societate particulară s-ar instapăni asupra Statului (probabil, cu fundamentala complicitate a statului); <...> o Societate privată ar lichida o Societate privată și apoi s-ar instapăni asupra Statului; <...> proprietarul unei părți a Societății l-ar lichida pe proprietarul celeilalte părți și, după aceea, s-ar instapăni asupra Statului; <...> partidul sprijinit de partidul analog deja la putere într-alt Stat s-ar instapăni la putere în propriul Stat.

Klaus Patera și Misha Pila erau doi spioni (și aceasta este, propriu-zis, ultima "informație nudă" pe care v-o dau). Senzația de comic, care deja începe să vă invadeze, este perfect justificată. Într-adevăr, cei doi interpretau partitura a doi italo-americani. Și o făceau cu atâta osârdie, încât niciodată doi italo-americani nu au fost mai italo-americani decât ei. Vitamine și proteine șterseseră caracterele rasiale mai evidente (cele datorate foamei, bufoneriei, stării suflatești tipice cerșetoriei și nevoii), dar lăsaseră intacte trăsăturile esențiale: negriciunea ochilor și sprâncenelor, tăietura cârnă a nasurilor, umflătura gurilor, grăsimea și xxx din înfățișare [pluteau] ca indestructibile fosile pe fizionomiile amorfes și nedesăvârșite de americani obișnuiți.

Acum, întâmplarea a vrut ca ambele personaje să fie lansate în spațiu și să se găsească în mijlocul cosmosului, lucru care nu putea decât să mărească, automat, comicul lor, izolându-i, cum îi izola, unul în fața celuilalt și, amândoi, în fața universului. (...)

Abisul cerurilor se căsca la picioarele celor doi. <...> Nu este adevărat că spațiul este întunecat. Desigur, în el nu există vreo lumină adevărată. Totuși, "ceea" ce se adâncește sub picioare și se deschide larg deasupra capului, dincolo de hublouri - adică infinitul - are o culoare a sa, care emană din sine însuși. Gerul și tăcerea, dar și solemnitatea, formează acel indigo special al genurilor cosmice, care în extremele limburi la care poate ajunge privirea se limpezeste într-o străluminare - dacă se poate numi așa - celestă. Toate acestea le știu, pentru că le-am văzut într-un vis revelator. Fie privind spre înalt, fie privind în jos, încerci (speciale) vertijuri care, înșfăcându-ți viscerale și stomacul și făcându-te aproape să-ți pierzi simțirea, își demonstrează clar insuportabilitatea. Un biet trup omenesc nu e făcut să le tolereze; și percepend că, doborât de vertijuri, este pe punctul, ca să zicem așa, să se vomite pe sine însuși, înțelege că a venit clipa în care îi face cu ochiul, cu un surâs terifiant întors chiar lui, nimicul pentru care e născut. Cu toate acestea, nu numai că se tolerează vertijurile, dar teroarea care derivă din ele chiar are ceva dulce și exaltant, ca niște întâmplări din copilărie. În acel vis al meu revelator, am înțeles o dată pentru totdeauna că nu marea este adevărata noastră origine, adică [originarul] pântecul matern (la care, cu toate forțele noastre, tindem să ne întoarcem); adevărata noastră origine este spațiul. Acolo e unde ne-am născut cu adevărat: în afara cosmosului. În mare, ne-am născut, poate, o a doua oară. Și de aceea chemarea mării e adâncă, dar cea a spațiului cerească e infinit mai mare.

Planeta spre care era lansată (ambigua) navă spațială, cu Klaus Patera și Misha Pila, fusese descoperită de curând; ... fusese numită "Ta kai ta" sau, de-acum, în convenția repede stabilită, Takaită.

...Noua planetă era extrem de departe. Călătoria în nava spațială trebuia să dureze exact trei ani, trei luni și trei zile. Așadar, Klaus Patera și Misha Pila aveau mult timp în față ca să observe și, mai ales, să se observe conform schemei din tabloul sinoptic al unui semiolog behaviorist, care, vai, ar fi fost minunat de perfectă, de n-ar fi existat o nefastă Seminecunoscută, datorată incertitudinii lui Misha.

Totuși, nici unul - fie spus pentru optimism emfatic, chiar dacă pudic -, nici dintre oamenii echipajului, nici dintre cei doi protagoniști, ... nu se putu sustrage bucuriei acelei scufundări în cosmos; a acelei reînnoiri în spațiile din care totul provenise (în formă neorganică). Bucurie, repet, bucurie, fie și terifiantă.

Cei trei ani, trei luni și trei zile au trecut. Nava spațială și-a încetinit viteza sa supranaturală și a intrat în

stratosfera lui "Takaită". Reapăru lumina. O lumină care venea în sus, ca dintr-o pălnie fumigenă, înghețată și cenușie, cu depărtate pete albastre, care păreau găuri spre un alt cer, estival și marin, și cu [benzi] sau fumuri mari, galben-închis, stăgând pe mii și mii de kilometri distanță, probabil în jurul planetei. Și iată, într-adevăr, apărând mingea lui Takaită, iluminată pe jumătate de Soarele ei (nu mai eram, firește, în sistemul solar). Entuziasmată, familiară minge! Se apropia vertiginos, pentru că viteza navei era tot vertiginosă. Iată, desenându-se mări și continente, mociroase, magmatice, cu lumini spumoase, în același timp plate și razante (de la înălțimea navei, cu o singură privire, se vedea, pe minge, ora zorilor, ora amiezii și ora apusului). Rapid, nava a fost chiar deasupra planetei, la distanța unui obișnuit satelit de televiziune, adică la distanța de la care desenul mărilor și pământurilor devine perceptibil. Aceasta a fost clipa în care a apărut inimaginabilul.

În vreme ce nava se apropia de scoarța terestră a lui Takaită, normal, se învârtea: de la zi trecea la noapte. Și din această cauză, ceea ce se ivi în fața ochilor astronautilor și a celor doi observatori, în afară de a fi inimaginabil, a fost atât de rapid, cât să pară un vis și să lase, astfel, serioase dubii asupra realității sale, de suspendat, în sfârșit, dincolo de simțire.

În ce am constatat marea surpriză, stupefiantă până la a genera incredulitatea pe care o dau visele fugare? A constatat, pur și simplu - chiar și în lumina neobișnuită și smintită filtrată de diferitele alte straturi ale atmosferei -, în apariția pe scoarța terestră a lui Takaită de forme care aminteau, cu o fidelitate până la a fi, în substanță, identitate, formele scoarței terestre a globului nostru. Iată forma bondoacă a Franței, iată, dedesubt, nu mai puțin bondoacă formă a peninsulei iberice și forma "aducând a cizmă" a Italiei. O identitate, repet, perfectă. Imediat, însă, totul a fost înghițit de întuneric; și fulgerătoare vedenie - astfel resimțită - a părut, în beznă, un miraj spectral.

Nava [în întuneric] ateriză. Și a reînceput - după trei ani - pentru acei xxx ai ei convenția timpului real. Noaptea era noapte și numai noapte. Și era o noapte care, regulat, dura, scotind și crepusculul, o duzină de ore. Obscuritatea era profundă, Takaită nu avea lună sau dacă, din întâmplare, avea, noaptea aceea era o noapte fără lună. [...]

Traducere de:
Doina CERNICA

N.R.: **Petrolio**, cartea neterminată de Pier Paolo Pasolini (1922-1975), se vroia, cum a declarat-o autorul într-un interviu, "un soi de «expunere completă» a tuturor experiențelor și a tuturor amintirilor" sale. Tipărită de Editura Einaudi și tradusă anul trecut în Franța, ea a șocat și a provocat vii discuții din cauza caracterului insolit, ca să nu zicem aberant al "experiențelor" mărturisite în paginile sale. De aceea la unii comentatori interesul e amestecat cu rezerva. "**Petrolio** - crede, de pildă, Angelo Rinaldi, cronicarul săptămânalului "L'Express" - aparține clinicii, nu literaturii". Pentru cititorul român, acest ultim Pasolini e un îndemin de a-l redescoperi pe poetul, prozatorul, eseistul și cineastul care era în vogă acum mai bine de două decenii. Pentru a facilita lectura fragmentului tradus, trebuie să mai menționăm că semnul xxx e folosit de autor pentru numele proprii ce urmau a fi definite, parantezele unghiuțate <...> indică locul lăsat pentru adăugiri, iar croșetele [] atrag atenția asupra unor cuvinte și expresii pe care Pasolini intenționa să le modifice.

REDACȚIA:
Sergiu ADAM (redactor șef),
Constantin CĂLIN, Vasile CIOBANU, Victor MITOCARU,
Stelian NANIANU (secretar general de redacție)
• Revistă editată de Ministerul Culturii • Inspectoratul pentru Cultură al Județului Bacău •
12 PAGINI - 300 LEI. Manuscrisurile reținute se publică în ordinea necesităților redacționale.
Materialele nepublicate nu se restituie. Cititorii din străinătate se pot abona prin
RÖDIPET BUCUREȘTI SA, RO. BOX 23-57, TELEX: 11995, 11034.
REDACȚIA: BACĂU, HOTEL "CENTRAL", STR. NICOLAE BĂLCESCU, NR.8, TEL.034-112497

TIPOGRAFIA
CLIO
TIPOGRAFIA
SC CLIO SRL
BACĂU
STR. TOLSTOI, NR.69
TEL: 034-144972
FAX: 034-136980